

Putin: fascism med ”kristet” ansikte

Ar 2005 beslöt Vladimir Putin att stoftet av Ivan Iljin skulle föras till Moskva från Schweiz. Iljin dog 1954, men Putin hade funnit behag och aktualitet i hans gamla, fascistiska idéer.

Nu, vårvintern 2022, omsätts de här idéerna i praktiken. Militärt.

Ivan Iljin – vem är det? Det är en tänkare vars tankegods frodats och spritts i Ryssland ett par årtionden, medan namnet inte får det att ringa i några varningsklockor utanför en mindre krets av historiker i Västeuropa. Eller i några klockor alls.

Iljins idéer är obehagligt välbekanta. Det är fascism med udda kristna stråk. Också Hitler ansåg sig ju vara ett gudomligt redskap: ”I den mån jag håller juden tillbaka uträttar jag Herrens verk”.

Ivan Iljin är den mest inflytelserikas av de fascistiska tänkare som fått nytt liv på 2000-talet, skriver Timothy Snyder, amerikansk historiker specialiserad på öst- och centraleuropeisk historia.

En tänkare som Putin anser vara så viktig att även hans jordiska kvarlevor blivit en relik. Det var på förslag av den kända filmregissören Nikita Michalkov som Iljins stoft 2005 flyttades till Moskva och följande år såg Putin till att också Iljins efterlämnade papper, som landat vid ett universitet i USA, fördes till Ryssland.

Iljin: människan är Guds misstag

Ivan Iljin föddes i en rysk aristokratisk familj 1883. I den ryska överklassen fanns då en hel del liberaler som eftersträvade en modernisering och liberalisering av kejsardömet. Iljin var först inne på den linjen. I början av 1900-talet studerade han juridik;

nya lagar skulle förändra Ryssland.

Men i hans stora, filosofiska verk, publicerat 1918, har hans tankevärld förändrats. Det är inte helt lätt att följa med i svängarna. Han går åt självaste Gud fader. Gud var fulländad och evig tills han begick misstaget att skapa människor, inleda historien. Då gick den perfekta helheten sönder.

Speciellt illa tycks det vara att Gud utrustade människan med sexualdrift. ”Gud frigjorde det sinnligas onda natur”, vilket slog mot människans rationella tänkande. Iljin beskrev motstånd mot sina åsikter som sexuell perversion.

I Putins tolkning blev den här sexualfientligheten ett offentligt fördömande av homosexualitet.

2011 förklarade Putin för en förvånad Angela Merkel att den ryska oppositionen, som då protesterade mot fusket i det senaste presidentvalet, var ”sexuellt missbildad”. Utrikesminister Sergej Lavrov fastslog att regeringen måste ingripa mot homosexualiteten för att värna det ryska samhällets oskuld.

2012 klargjorde Putins förtrogne Vladimir Jakunin i en lång artikel att Ryssland ständigt hotas av en konspiration av fiender som styrt världen sedan tidernas begynnelse. Denna globala grupp sprider homosexuell propaganda över världen för att minska födelsetalen i Ryssland och därigenom öka västs makt.

2013 jämförde Putin samkönade äktenskap med satanism. Homosexuella rättigheter enligt västerländsk modell ”öppnar en spikrak väg till förfall och primitivism med en djupgående demografisk och moralisk kris som följd”. Rysslands parlament hade vid det här laget lydigt fogat sig och antagit en lag ”till skydd för barn från information som föresprå-

kar ett förnekande av traditionella familjevärden”.

Sökandet efter fiender är i linje med en annan av Iljins teser. Hans definition av politik är: konsten att peka ut och neutralisera fiender. Inget annat.

Ifall val ordnas bör valsedlarna vara öppna och undertecknade – fungera som en lojalitetsförsäkran gentemot de av makthavaren utvalda personer man bör rösta på. Vi måste förkasta ”den blinda tron på antalet röster och dess politiska betydelse”, skrev Iljin.

Att låta ryssar rösta i politiska val vore ”som att låta embryon välja sina arter”. Det ska inte finnas någon skillnad mellan staten och befolkningen; allt ska vara en enda kropp styrd av en enda ledare. Därigenom ska den gudomliga helhet som gick förlorad när Gud gjorde bort sig återskapas. Ondskan börjar nämligen där individen börjar.

Ivan Iljin hade bara förakt till övers för Lenins maktövertagande 1917. Han beundrade i och för sig handlingskraften och våldet men stod politiskt i motståndarlägret, de vita generalernas läger.

Putins ledstjärna på 2000-talet är alltså en man som 1917 var ”vit”, inte ”röd”.

1922 förvisades Ivan Iljin och 160 andra obekväma intellektuella från Sovjet. Mellan 1923 och 1934 var han professor vid ett ryskt vetenskapligt institut i Berlin och känd företrädare för de vita exilryssarna.

Adolf Hitler såg han som ledaren som skulle försvara civilisationen mot den hotande bolsjevismen. År 1938 flyttade han till Schweiz där han umgicks i högerextrema kretsar och riktade uppskattande blickar mot Italiens Mussolini. Italien hade redan uppnått det han hoppades på för Rysslands del.

I det heliga Ryssland pågick Stalins stora utrensningar de här åren. Under en enda dag, 12 november 1938, undertecknades direktiv om att döda över 3000 personer. I de stalinistiska domstolarna kunde det hänvisas till den västerländska kulturens smittsamma perversitet. Iljin instämde till fullo.

Han hoppades att andra världskriget skulle sätta punkt för Sovjet, så att hans nya fascistiska Ryssland skulle kunna ta form. Att kommunismen kunnat få fotfäste i Ryssland berodde enligt honom – överraskning, överraskning – på förförelsekonster utförda av utlänningar som ryckte upp ryssarnas rötter.

Dugin: finlandisera hela Europa

När kriget inte utplånade Sovjet övergick Ivan Iljin till att skriva för kommande generationer av ryssar. Han betecknade sig själv som ”en liten lykta i ett djupt mörker”. Otroligt nog har en del av dessa framtida ryssar tagit till sig hans idéer. Iljins filosofi har ”gift sig” med de idéer som främst Alexandr Dugin står för.

Lyktan har antänt en storbrand.

Alexandr Dugin är en av de nulevande ideologer Putin lutar sig mot. Han är tänkaren bakom drömmen om Eurasien, ett totalitärt imperium som skulle sträcka sig från Dublin till Vladivostok. Begreppet inspirerade Putin till den så kallade eurasiatiska ekonomiska unionen, en tullunion grundad 2015 av Ryssland, Belarus, Kazakstan, Kirgizistan och Armenien. Tanken är att den ska utgöra en växande motpol till EU och framför allt förhindra att fler länder ”luras” in i EU.

1997 gav Dugin ut ”Geopolitikens grunder: Rysslands geopolitiska framtid” (*Основы геополитики. Геополитическое будущее России*). Enligt boken är det ultimata målet en ”finlandisering” av hela Europa. Den innehåller en konkret lista på vad som bör ske i stora delar av världen, inklusive Finland. Södra Finland skulle kunna bli en del av Karelska republiken och norra Finland doneras till Murmansk oblast.

En enskild galnings storhetsvansinniga ”lösningar”? Det får man hoppas. Dugin var som ung intresserad av så pass udda fenomen som ockultism och satanism.

Men: Dugins bok har använts av militärakademien vid den ryska generalstaben. I det kaos som rådde i Ryssland efter Sovjets fall på 1990-talet kan den i vissa kretsar ha fått rollen av en ljuspunkt, en möjlighet till revansch för förödmjukelsen. (Jämför med utvecklingen i Tyskland efter de förödmjukande fredsvillkoren efter första världskriget.)

Alexandr Dugin gör ingen hemlighet av att han är fascist, tvärtom. Rysk fascism är enligt honom ärofull och något helt annat är tysk fascism. I en artikel, publicerad samma år som boken, beskrev han den ryska fascismen som ”genuin och sann, gränslös och röd”. Den är ”en kombination av en naturlig, nationell konservatism med en passionerad önskan

om verkliga förändringar”.

Liberalism, frihet och demokrati däremot är främmande för den ryska kulturen. Mänskliga rättigheter är inget universellt utan ett västerländskt påhitt.¹

Alla ortodoxa ryssar måste enligt Dugin förena sig med den ryska presidenten i den sista striden mellan det onda och det goda.

Alexandr Dugin är väl inkommen i nazistiska teorier och har beklagat att ett centralt verk verkar vara försvunnet: en Palestinabok av Heman Wirth som skulle ha klargjort det mesta om judarna. Det var Wirth som på 1930-talet tog initiativ till Ahnenerbe, ”forskningsenheten” som skulle befästa och sprida Hitlers raslära.

För åtta år sedan kallade Dugin ett krig med Ukraina oundvikligt. Ukraina förklarade honom som *persona non grata* redan 2006, bland annat till följd av aktioner hans eurasiatiska ungdomsförbund stått för.

Fram till 2014 var han professor i sociologi vid det statliga universitetet i Moskva men fick sedan gå till följd av ett uttalande som kunde tolkas som en uppmaning att döda ukrainare. Han anställdes i stället av nystartade nationalistiska Tsargrad tv, som affärsmannen Konstantin Malofejev sparkade i gång med hjälp av en producent från amerikanska Fox News.

Både Dugin och Malofejev finns sedan 2014 på EU:s, Kanadas och USA:s sanktionslistor.

Ukrainare inom citationstecken

Men tillbaka till den döda ideologen Iljin. En artikelsamling, ”Våra uppgifter” (*Наша задача*), sammanställd 1956, började, precis som Dugins geopolitiska verk, cirkulera i Ryssland på 1990-talet.

Putin har citerat Iljin i sitt årliga tal till parlamentet. Premiärminister Dmitrij Medvedev har uppmanat den ryska ungdomen att läsa Iljin. Han har omnämnts av regionguvernörer, samtidigt som Ryssland omvandlats till den starkt centraliserade stat som var Iljins ideal.

2014 fick medlemmar i det regerande partiet och

¹ En nyhetstext från Dugins besök i Finland 2014 hittas på <https://svenska.yle.fi/a/7-793296>.

samtliga offentliga tjänstemän Iljins politiska skrifter med post från Kreml. År 2017, när 100-årsminnet av den bolsjevikiska revolutionen högtidlighölls, sände den ryska statstelevisionen en film där Iljin framställdes som en moralisk auktoritet. Och inför annekteringen av Krim och stödet till rebellerna i Donbas använde Putin Iljin för att förklara varför det måste ske.

Iljin satte ordet ukrainare inom citationstecken. De hade enligt hans uppfattning inget liv utanför den ryska kroppen. Att tala om Ukraina var en fientlig handling mot Ryssland. Alla krig Ryssland utkämpat genom historien hade enligt Iljin varit försvarskrig; den ryska kulturen medförde automatiskt broderlig endräkt vart den än sträckte sig.

”Den som älskar Ryssland och vill det väl kan bara be för Vladimir, av Guds vilja satt vid Rysslands roder”, har Putins vän munken Tichon Sjekinov förkunnat.

Presidenten själv förankrar sin makt över Ukraina över tusen år bakåt i tiden, då det dåvarande Rusrikets härskare Volodymyr eller Valdemar lät döpa sig i Kiev. På besök där 2013 sa han:

Vår andliga förening började med Det heliga Rus dop för 1025 år sedan [...] Vår andliga gemenskap är så stark att den inte berörs av någon myndighets handling, varken statliga myndigheters eller [...] kyrkliga myndigheters. Oavsett någon befintlig auktoritet över folket kan det därför inte finnas en starkare auktoritet än Herrens – ingenting kan vara starkare än den. Och detta är den stadigaste grunden för vår samhörighet i vårt folks själ.

Det är som att ta del av ett äktenskapslöfte, som för den ena parten innebär att tvingas in i ett av Gud instiftat tvångsäktenskap.

Det är som att se en pansarvagn rulla fram.

VIVECA DAHL

Huvudsaklig källa: Timothy Snyder: *The Road to Unfreedom: Russia, Europe, America*, Tim Duggan Books 2018, på svenska i översättning av Margareta Eklöf: *Vägen till ofrihet. Ryssland, Europa, USA*, Albert Bonniers förlag 2019.

En tidigare version av artikeln har ingått i *Vasabladet* och *Österbottens Tidning*.